

fº durr.; «alcandores aptes a caber en un *clovell* de nou», BMetge (*Somni* III); forma que no ha restat gaire fins avui, si no és en algunes localitats pròximes a Girona: Irene Roques informà que a Llofriu deien un *clubèi* de ceba per «un trosset de tal planta» (BDLC IX, 94), que suposo es referirà a tot o part de la clofolla o pellofa de la ceba, judicant pel verb *asklubəyá* que també s'usa allí (ib.); *AlcM* dóna *klubél* a Banyoles per «esberla còncava» potser significat el mateix, i *esklubéi* 'clovella' a St. Feliu de Guixols. El f. *clovella*, que és també antic, ha restat més conegut. *AlcM* el recull en un doc. de Montblanc de 1356, dit de les faves tendres, i en tres textos tècnics del S. xv, aplicat a les ametlles, els festucs i els ous; el *DAG. clovela* «cáscara», Perpinyà S. xv, i en un inventari de Vic de 1412, on segurament s'ha de llegir *la cloveya* i no pas *la clovey*.<sup>2</sup> Avui el mot segueix usual: potser més, però, a les Illes que en cat. central; de tota manera és erroni «Barcelona *klubélə*» amb aquest timbre: és *klubélə* el que hi he sentit bastant sovint: nego que allò s'hagi sentit en el nostre temps, no sols a Bna. sinó enlloc del català central (en alguna comarca oriental excèntrica potser); Vallès *esclovella* 'pinya de pi sense pinyons' (*AlcM, escl.*).

En canvi sí que aquest timbre vocàlic és el de les Illes: a Mall. el mot té *í* (TForteza, *Gram.*, 417, *DAmén.*, *DFgra.*, s. v. *cl-* i s. v. *bajoca*); «l'escorxa o *klóvəyá* del pi», Manacor (BDLC VII, 161), també la del matapoll (menjada per les cabres, BDLC IX, 286); *klóvə(y)ə d'əmílla*, St. Llorenç des Cardassar (1964); detalls semàntics sobre el mall. *cloveya* en *DAG*. En una rondalla recollida per l'Arx. Ll. Salvador una dita popular va aplicant les *clovietes* a les avellanes, les nous i les *metles* (p. 158). A Mall. també a l'ou: «si reblanien la *clovella* perquè passàs l'ou, sobrava el conjur màgic», L. Vilallonga (*Bearn.*, pp. 4, 50; cita de PdAPenyà, s. v. *conco*). A Menorca també *cloveia* (p. 168) o *clovea*, oposat al «bo» o bessó de l'ametlla: «cada bo té sa seva *clovea*», «com més gros és es bo ---, més grossa es sa *clovea*» (Camps Merc., *Folk. Men.* I, pp. 286, 307).

Reparem bé, però, i no perdem de vista, que *clovell* i *clovella* no tenen res de primitius sinó derivacions del primitiu *clova*, car al costat de *clovell* també hi ha *clovoll* des dels orígens: la Lleuda de Tortosa, fi S. XIII, cobra, per «miller de enaps de bruc cavats, 18 diners; amenles ab *clovoll*, 1 diner; bala de peliceria ---», *Costums de Tort.* (ed. Ol., 419) i deu haver-n'hi algun altre cas en aquest codi (car el glossari d'Ol. dóna, a part d'això, per a «cáscara» una grafia *clovoyl*). D'ací *esclovollar*, que hom nota fonèticament *asklubulá* a Amer i a Vilabertran; també apareix *clovoll* en la dita versió 353 del *Breviari d'Amor* («no és neguna cosa que aquest *clovoyl* o *clova* posqués trencar», *DBal.*), i el *DAG*. el cita en el S. xv; ara bé, de més a més, d'això ha de sortir fonèticament la forma *claoll* que veiem en un doc. de Solsona de 1434: «ninguna fembra venent fruyta sens *claolls*, no gos filar mentre que la venrà» (*BABL XI*, 327).

M'atinc, doncs, decididament, per a *clova* i la seva

prole, a l'etimologia que vaig proposar ja el 1950, en el DCEC III, 531b17ss. (i *ZCPb.* xxv, 1955, 30ss., després traduït en *TopHesp.* II, 228): «el nom cèltic comú de la nou, \*KNOYÁ, irl. ant. *cnú* f., gaèl. *cnò*, ky. *cneuen* f., còrn. *chnyan*, bret. mj. *noenn*, bret. mod. *kraoun*, vannetais *kaneuen*, ha deixat descendència en el cat. *clova*, *clovella*, oc. ant. *clovel*, 'closca', especialment la de la nou (també, però menys, la de l'ou)».

És clar que el canvi de KN- en KL- era forçós per fer pronunciable tal grup inicial als parlants de qualsevol llenguatge romànic o llatí. Celtisme que es repeteix en els Alps Tridentins, també amb aquesta adaptació fonètica de KN-: a les Valls de Fiemme i de Sole (parlars de transició ítalo-rètica) *kolova*, *kolöva*, allí nom de l'avellana mateixa, no sols de la clova (Bertoldi, *RLiR* I, 246; T. Bolelli, *ItDial.* xvii, 181).<sup>3</sup> Si no m'enganyo hi ha encara altres canvis divergents que revelen igualment l'existència prèvia de KN- en aquest mot, que hom s'esforça a fer pronunciable per camins diversos; i en aquests es conserven altres accs. que van a parar totes a la de 'nou' o 'clova de nou', etc.: Vall d'Àneu *ingloses* «nueces de cáscara muy fuerte» (CPol): es provaria primer de llatinitzar en \*IGNOVA > \*INGNÓVA (cf. la pronúncia *ingnosco* = ll. *ignosco*) d'on, llavors, \*INGLOVA > \*ingloa, ultracorregit en *inglosa*.<sup>4</sup> I un altre tipus d'adaptació a la fonètica romànica conduïa a eliminar simplement la -N- d'on Ardecha *govo* 'tavella de cigrons, de mongetes', etc. (Dornheim, *VKR IX*, 340).<sup>5</sup> De la gran vida i influència del cèlt. KNÖYÁ en el romànic circum-pirenaic, és testimoni el canvi del ll. NŪCEM 'noce' en \*NŌCE, per contaminació d'aquell: d'on el gall-port. *noz*, cast. *nuez*, cat. la *ndu*, gc., llgd. i prov. *ndız*, *ndze*, tots ells amb una antiquíssima, i altrament explicable, o oberta. Si bé no hi ha dubte que *clova* ha de ser tant o més antic que els seus fillols *clovell*, *clovella*, *clovoll*, no hi ha dubte que fa també certa impressió no sols la gran antiguitat de *clovell*, *-ella*, sinó també la seva *-yl(-)* (de la qual *-ella* del cat. or. és trivialització), que pressuposa un ètmon en -ICULA, -ICULU, o cosa anàloga, no massa ben justificat en un diminutiu d'un tema en -A. Potser, doncs, podríem admetre que ja en el cèltic pirinenc es va formar un diminutiu en -ILI o -ILLIO-, neutre plural -ILLIA, vist que aquestes terminacions cèltiques en -LL- i -ILLO-, -ILLA, tingueren un ample predicament en el cèltic de les Gàl·lies (veg. els testimonis de -ILLO-, etc. en Holder). De tota manera també pogué haver-hi influència de mots llatins connexos com FOLLICULA, NUCICULA, o un fet català com els que observem en *CABELL*, *VENTRELL*, *CLIVELLA*, etc.

Fou per una grossa errada de M.L. (*REW*, 4688, seguint un tempteig de Schuchardt) que es va pensar a fer venir aquest grup de mots romànic del grec *κέλεφος* 'funda, embolcall, cavitat, clova' (estrany al llatí clàssic, vulgar i romànic); idea inspirada en un oc. mod. dial. *culefo/cufelo* i en la presumpció (ben errònia com hem vist) que en català el mot era poc viu, i la forma *clova*, aïllada i recent. Sense parlar dels enormes entrebancs fonètics (la *Y* llarga o *ū* que la *Ū*